

REVMATOID ARTRIT RIVOJLANISHIDA PATOGENETIK VA ETIOLOGIK OMILLARNING ROLI

Axmedova Firangiza Kaxramonovna

Klinik va klinik oldi fanlar kafedrası assistenti
Buxoro Innovatsion Ta'lim va Tibbiyot Universiteti

Firangizaxmedova1985@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada revmatoid artrit (RA) kasalligining asosiy xususiyatlari, uning rivojlanish omillari va davolash usullari yoritilgan. Revmatoid artrit surunkali yallig'lanish jarayoni bilan kechuvchi tizimli kasallik bo'lib, avvalo qo'llar, barmoqlar va bilaklardagi mayda bo'g'imlarni zararlaydi. Kasallik patogenezi autoimmun mexanizmlarga asoslangan bo'lib, immun tizimining gomeostazining buzilishi natijasida rivojlanadi. Shuningdek, maqolada RA diagnostikasi, klinik belgilari va zamonaviy terapevtik yondashuvlari haqida batafsil ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: kalsiy, revmatoid artrit, bo'g'imlar, immun javob, suyak to'qimasi, yallig'lanish, genetik predispozitsiya.

KIRISH. Revmatoid artrit (RA) – autoimmun xastalik bo'lib, bo'g'imlarning surunkali yallig'lanishi bilan kichadi, Aasosan bo'g'imlarning shikastlanishi bilan tavsiflanadigan tizimli yallig'lanish kasalligidir. Kasallikning nomi qadimgi yunon tilidan olingan bo'lib, "bo'g'im yallig'lanishi" degan ma'noni anglatadi. RA etiologiyasi hali to'liq aniqlanmagan bo'lsa-da, uning rivojlanishida genetik moyillik, infeksiyon agentlar hamda immun tizimi disfunktsiyasi yetachi omillar sifatida e'tirof etiladi.

Kasallik patogenezi va etiologiyasini tushunish RA diagnostikasi hamda davolash strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega. Erta bosqichdagi RA bilan og'rikan bemorlarning prognozini eng aniq baholash imkonini beruvchi testlar va diagnostika vositalari hanzgacha aniq belgilanmagan. Shuningdek, turli dorivor muolajalarga bemorlarning javobini oldindan bashorat qilishga imkon beruvchi o'zgaruvchilar haqida ham to'liq ma'lumot mavjud emas. So'ggi yillarda RAda umr ko'rish davomiyligining pasayishining asosiy sababi ateroskleroz bilan

bog'liq bo'lib, yurak-qon tomir tizimida asoratlarni rivojlanishiga sabab bo'lmoqda. RA bilan og'rigan bemorlarda qon tomir tizimida kasalliklarni tez-tez namoyon bo'lishi lipid almashinuvining buzilishi bilan bog'liqligi shifokorlarga malum, ammo bu kasalliklarning rivojlanish mexanizmlari to'liq ochib berilmagan. Ushbu muammoni hal qilishda RA bilan og'rigan bemorlarda maqsadli diagnostika va davolash muhim rol o'ynaydi. RA bilan og'rigan bemorlarda bazis davo fonida statinlarni qo'llash sog'ayishni tezlashtiradi, shuningdek, yurak-qon tomir kasalliklarini oldini olishga yordam beradi.

Patogeneza va etiologik omillar

Revmatoid artrit rivojlanishida asosiy rolni autoimmun reaksiyalar egallaydi. Ushbu jarayon quyidagi bosqichlarda namoyon bo'ladi: 1. Genetik predispozitsiya: Autoimmun kasalliklarga moyillik irsiy omillar bilan bog'liq bo'lib, ayniqsa HLA-DR1 va HLA-DR4 antigenlarini kodlovchi MHC II sinfi genlari muhim ahamiyat kasb etadi.

Infektsion omillar: RA rivojlanishiga virus va bakteriyalar sabab bo'lishi mumkin. Jumladan, Epstein-Barr virusi, parotit virusi, herpes viruslari va T-limfotrop viruslari autoimmun mexanizmlarni qo'zg'atishi mumkin. Atrof-muhit omillari: Chekish, ekologik ifloslanish, chang va zararli kimyoviy moddalarga ta'sir RA patogenezini kuchaytirishi mumkin. Ichki mikrobiom holati ham immun javobning shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Immunologik mexanizmlar: Kasallik patogenezida revmatoid omillar (RF) va modifikatsiyalangan proteinlarga (ACPA, AMPA, aCarP, AAPA) qarshi autoantitanalar muhim ahamiyatga ega. T va B-limfotsitlarining sinovial to'qimalarga migratsiyasi yallig'lanish jarayonining davomiyligini ta'minlaydi. Sitokinlar (IL-1, IL-6, TNF- α) va araxidon kislotasi metabolitlari bo'g'im to'qimalarida degenerativ o'zgarishlarni kuchaytiradi.

Klinik manzarasi. RA odatda bilak, qo'l va barmoqlarning mayda bo'g'imlaridan boshlanadi va simmetrik tarzda rivojlanadi. Kasallikning asosiy belgilari quyidagilardan iborat:

Bo'g'imlarning og'rish va shishishi. talabki harakat cheklanganligi (jutish sindromi) Charchoq va mushak og'rig'i, tana haroratining biroz oshishi, remissiya va zo'rayish fazalarining almashishi, kamqonlik, ishtaha pasayishi va vazn yo'qotish, sekretiya bezlari disfunktsiyasi (quruq ko'zlar va og'iz qurishi). Kasallik rivojlangan hollarda xaftaga va suyak to'qimalari shikastlanib, og'ir deformatsiyalar va harakat cheklovlariga olib keladi.

Diagnostika Revmatoid artritni aniqlashda quyidagi usullar qo'llaniladi:

Laborator tahlillar: Revmatoid omil (RF) va anti-CCP antitanalar

Eritrositlar cho'kish tezligi (ECHT) va C-reaktiv oqsil (CRP) darajasi

Tasviriyl diagnostika: Rentgenologik tekshiruvlar, MRI va ultratovush teshiruvlari (sinovial yallig'lanishni baholash uchun)

Davolash. RA davolash strategiyasi kasallikning bosqichiga qarab belgilanadi va quyidagi asosiy tamoyillarni o'z ichiga oladi: Dori vositalari bilan davolash: Nosteroid yallig'lanishga qarshi dorilar (NYQD) – simptomlarni yengillashtirish uchun. Glyukokortikosteroidlar – yallig'lanish jarayonini bostirish maqsadida.

Bazisli immunosuppressiv terapiya: Metotreksat, leflunomid, sulfasalazin kabi preparatlar uzoq muddatli davolash uchun qo'llaniladi. Biologik terapiya: TNF- α ingibitorlari (infliksimab, adalimumab) va IL-6 antagonistlari zamonaviy davolash usullariga kiradi. Reabilitatsiya va fizioterapiya: Maxsus mashqlar, fizioterapevtik muolajalar va ortopedik vositalardan foydalanish. Xirurgik aralashuv: Sinovektomiya yoki rekonstruktiv operatsiyalar kasallikning kechki bosqichlarida qo'llaniladi.

Osteoporoz profilaktikasi: Kaltsiy va vitamin D qo'shimchalari osteoporozni oldini olishga yordam beradi. Sut mahsulotlari, yong'oqlar va baliq mahsulotlari bilan boyitilgan parhez tavsiya etiladi.

Xulosa. Revmatoid artrit – murakkab immunologik va genetik mexanizmlarga asoslangan tizimli kasallik bo'lib, uning erta diagnostikasi va to'g'ri davolash usullari nogironlikning oldini olishga yordam beradi. Zamonaviy

terapevtik yondashuvlar va innovatsion biologik dori vositalari yordamida RA bilan kasallangan bemorlarning hayot sifati sezilarli darajada yaxshilanmoqda. Kelajakdagi tadqiqotlar kasallikning aniq etiologik sabablarini o'rganish va individualizatsiyalashgan terapiya usullarini ishlab chiqishga qaratilgan bo'lishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Исламова, К. А., Абдушукурова, К. Р., Хамраева, Н. А., & Эшмуратов, С. Э. (2023). Эффективность внутрисуставного введения гиалуромхондро при раннем остеоартрозе. *iqro*, 2(2), 186-193.
2. Абдушукурова К., Исламова К. Взаимосвязь нервно-эндокринных нарушений больных ревматоидным артритом //International Bulletin of Medical SciencesandClinical Research. – 2023. – Т. 3. – №. 11. – С. 16-20.
3. Исламова, К. А., Абдушукурова, К. Р., Хамраева, Н. А., & Эшмуратов, С. Э. (2023). Эффективность внутрисуставного введения гиалуромхондро при раннем остеоартрозе. *iqro*, 2(2), 186-193.
4. Amrillaevich A. I., Rustamovna A. K. Revmatoid artrit va yurak ishemik kasalligi bo 'lgan bemorlarda aspirin qo 'llanilishi //Journal of cardiorespiratory research. –2020. – Т. 1. – №. 3. – С. 49-51.